

УДК 378.147;378.046.4(477)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОНАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Гаврилюк Н.М., к. пед. н.,
доцент кафедри української та іноземних мов
Вінницький національний аграрний університет

У статті розглядаються сучасні підходи до виконання перекладу фахових текстів для студентів вищих навчальних закладів. Відмічається, що переклад є однією з навичок, які передбачені для володіння іноземною мовою. Переклад є необхідною умовою набуття студентами достатнього рівня комунікативної компетенції в професійній діяльності. Аналізуються сучасні підходи до виконання перекладу фахових текстів і перераховуються види вправ для навчання письмового перекладу. Розкрито значущість фахового тексту й методику його застосування в підготовці студентів нефілологічних спеціальностей.

Ключові слова: навчання перекладу, фахові тексти, вищий навчальний заклад, іноземна мова, професійна діяльність, сучасні підходи, вправи для навчання письмового перекладу, види вправ.

В статье рассматриваются современные подходы к выполнению перевода специализированных текстов для студентов высших учебных заведений. Отмечается, что перевод является одним из навыков, которые предусмотрены для владения иностранным языком. Перевод является необходимым условием приобретения студентами достаточного уровня коммуникативной компетенции в профессиональной деятельности. Анализируются современные подходы к выполнению перевода специализированных текстов и перечисляются виды упражнений для обучения письменного перевода. Раскрыты значимость профессионального текста и методика его применения в подготовке студентов вузов.

Ключевые слова: обучение перевода, профессиональные тексты, высшее учебное заведение, иностранный язык, профессиональная деятельность, современные подходы, упражнения для обучения письменного перевода, виды упражнений.

Havryliuk N.M. MODERN APPROACHES TO PROFESSIONAL TEXTS TRANSLATION FOR UNIVERSITY STUDENTS

In the article the modern approaches to professional texts translation for university students are observed. The article proves that translation is one of the skills that is provided for the foreign language. Translation is a necessary condition of students' sufficient communicative competence in professional activities. New approaches to the translation of professional texts are analyzed and types of training exercises for translation are listed. The importance of professional text is revealed.

Key words: teaching translation, professional texts, institution of higher education, foreign language, professional activities, modern approaches, training exercises for translation, types of exercises.

Постановка проблеми. Вивчення іноземних мов є важливим аспектом формування професійного і світоглядного рівня студентів вищих навчальних закладів, наступною ланкою вивчення іноземної мови на базі середньої школи та в процесі безперервного навчання іноземної мови.

Сучасні інтеграційні процеси в Україні відкривають можливості студентам ознайомлюватись і безпосередньо брати участь у культурних, економічних та інших досягненнях світової цивілізації. Тому першочергове значення в цьому процесі відіграє вивчення й знання іноземної мови як засобу спілкування, що є важливим інструментом для інтеграції студентів у світ інновацій із професійного напрямку підготовки.

Фаховий текст – інструмент або результат здійсненого мовно-комунікативного процесу, що пов'язаний із професійною суспільно-продуктивною діяльністю. Робота над фаховим текстом вимагає насамперед

уміння перекладати, а для цього потрібно мати сформовані навички перекладу, тому доцільно з'ясувати особливості перекладу фахових текстів.

Ступінь розробленості проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що наявна відсутність фундаментальних методологічних досліджень, присвячених розробці системи підготовки перекладачів фахових текстів. Це пояснюється, очевидно, специфікою і складністю перекладу як виду мовленнєвої діяльності.

Багато науковців займаються проблемами вивчення іноземної мови та розроблення методик, а саме: Г.П. Савченко, Л.Б. Котлярова, Є.В. Мірошніченко, Л.Ф. Манякіна, О.Б. Тарнопольський, І.М. Гришина, Г.О. Ємельянова, І.С. Онисіна, І.Н. Угрюмова, Р.Г. Зайцева. Значних досягнень у розробці методик навчання іноземної мови студентів досягли М.А. Задорожна, О.П. Петрашук та інші.

Проблемою перекладу фахових текстів займаються такі вчені, як Л.С. Бархударов, В.І. Карабан, А.Д. Швейцер, Б.М. Клімзо, В.М. Комісаров та інші.

Початок серйозного вивчення лінгвістичних аспектів перекладу поклали мовознавці: Я.І. Рецкер, А.В. Федоров та інші. Особливо великий внесок у розробку лінгвістичної теорії перекладу зробили вчені: Ю.В. Ванников, А.Д. Швейцер, Л.А. Черняхівська. Важливий напрям у розвитку лінгвістичної теорії перекладу належить В.М. Комісарову. Науковці роблять спробу звести різні аспекти лінгвістичного аналізу перекладу в єдину теоретичну концепцію, розглядаючи їх як взаємопов'язані розділи лінгвістики перекладу.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити значущість фахового тексту й методика його застосування в підготовці студентів вищих навчальних закладів; проаналізувати види вправ і їх доцільність.

Фахові тексти з англійської мови професійно спрямовані й мають інформативно-пізнавальну і тренувально-комунікативну направленість, що надає викладачеві можливість здійснювати комунікативно-орієнтований підхід у навчанні. Для цього викладач може використовувати різні рівні завдання, які враховують попередню шкільну підготовку студентів, а також розвивають самостійність і творчі здібності кожного студента під час роботи над спеціальними фаховими текстами [5, с. 42].

Заняття з навчання перекладу іншомовних текстів складаються з формування мовних навичок, удосконалення мовних навичок і розвиток умінь читання та перекладу іншомовних текстів.

Студентам необхідно дати уявлення про особливості мови науки, про переклад, про реферативний переклад і передачу найбільш економними засобами іншої мови змісту висловлювання.

Велика увага має приділятися розвитку лексичного запасу студентів.

Під розширенням лексичного запасу мається на увазі формування в студентів активного та пасивного словників, а також розвиток здогадки про лексичне значення незнайомих лексичних одиниць. Лексичний обсяг розробляється на основі тематично підібраних текстів.

Основою спеціалізованого за фахом тексту є термінологія зазначеної галузі науки. Терміни відіграють велику роль під час перекладу. Якщо виникають помилки в процесі перекладу, які призводять до змістових відхилень від тексту оригіналу, необхідно покращувати володіння мовними явищами двох мов, щоб вибрати правильний варіант

їх перекладу й мати достатню фахову підготовку, тобто певне знання предмета, про який іде мова. Основні труднощі перекладу фахового тексту пов'язані з передачею правильного змісту кожної фрази, якому не завжди відповідає дослівний переклад. Переклад фахової літератури повинен бути точним, думка виражена стисло, чітко. Над текстом проводиться робота, яка має комплексний характер, із застосуванням усіх видів мовленнєвої діяльності. Це передусім засвоєння нового граматичного матеріалу, виконання граматичних вправ на базі відомої лексики, виконання вправ для вивчення нових лексичних одиниць і мовних явищ, актуалізація засвоєного мовного матеріалу під час читання й перекладу тематично підібраних текстів та усних відповідей студентів, складання реферативного перекладу, анотація тексту й оцінювання інформації, викладеної в тексті.

Здатність студента використовувати письмовий текст, підібрати необхідний друкований матеріал або переробити його з метою підготовки усного повідомлення є основою для оволодіння іноземною мовою, в тому числі й усним мовленням.

На основі розуміння значень ключових слів і граматичної структури речення відбувається прогнозування його змісту. Від розуміння окремих слів студент переходить до з'ясування смислових зв'язків між ними, змісту речення загалом, тобто необхідно розумітися на граматичній структурі речень, розпізнавати морфологічні форми слів, визначати їхній контекстуальний зміст.

Мовленнєва поведінка викладача іноземної мови полягає не тільки у володінні мовленням як засобом спілкування, а й у володінні ним як засобом навчання інших.

Заняття з метою навчання перекладу іншомовних текстів складаються з таких етапів: 1) формування мовних навичок; 2) удосконалення мовних навичок; 3) розвиток умінь читання та перекладу [8, с. 18].

Доцільно присвятити декілька занять вступному теоретичному курсові, який би проводився паралельно із систематизацією та повторенням мовного матеріалу середньої школи. Такий курс має на меті дати студентам уявлення про основні особливості мови науки й техніки, про переклад загалом і реферативний переклад зокрема, тобто про різновид послідовного перекладу, а саме передачу найбільш економними засобами іншої мови основного змісту висловлювань. На першому етапі необхідно також указати способи перекладу найбільш частотних синтаксичних конструкцій за методом «від змісту – до способу вираження». Головну увагу на заняттях із перекладу

фахових текстів потрібно звертати не на запам'ятовування студентами термінології або граматичних відповідностей, а на розвиток умінь визначити інваріантний зміст думки й виражати цю думку різними мовними засобами [6, с. 137].

Вступний теоретичний курс розвиває в студентів нефілологічних спеціальностей не тільки різнобічні навички перекладу, а й стиль, і склад, і культуру рідної мови (під час перекладу з іноземної мови рідною) й тієї, що вивчається (під час перекладу з рідної іноземною мовою).

У наукових співробітників, інженерів і студентів добре розвинена здатність до аналогії, яка, проте, через недостатнє володіння іноземною мовою часто буває помилковою. Неправильна аналогія, як правило, зустрічається під час перекладу «інтернаціональних» слів. Найчастіше це слова латинського чи грецького походження, які мають подібне написання, але різне значення в англійській та українській мовах. Actual в англійській мові означає «дійсний», а не актуальний. Original означає «первісний», а не «оригінальний». Progressive в більшості випадків означає «поступовий», а не «прогресивний» тощо. У процесі перекладу термінів із англійської мови українською можуть бути використані такі перекладацькі прийоми: транслітерація, калька, переклад – опис [7, с. 8].

Дослідники називають три основні ланки, які визначають психологічний зміст процесу мовленнєвої діяльності, пов'язаної з перекладом, а саме:

- осмислення змісту вихідного тексту;
- розуміння змісту повідомлення й формування на його основі задуму майбутнього вислову мовою перекладу;
- формування та формулювання самого вислову [4].

Для того щоб навчити студентів працювати з фаховими текстами, спершу необхідно навчити їх користуватися традиційними й інноваційними методами. Для перекладу таких текстів потрібно використовувати спеціальні перекладацькі вузькотермінологічні словники залежно від галузі текстів, із якою вони працюють. Студенти повинні добре знати особливості текстів за фахом, насамперед це термінологія за фахом, загальнонаукова лексика, складні граматичні конструкції. У процесі опанування перекладу фахових текстів читання може виступити як засіб і як мета навчання. Читання тісно пов'язане з розумінням тексту і є складним розумовим процесом [1, с. 144]. Якщо студент добре розуміє текст, йому буде легше його перекласти. Особливу увагу важливо приділити прийомам роботи з автентични-

ми й оригінальними фаховими текстами. Велике значення під час читання фахової літератури має робота з лексикою. Як прийоми роботи можуть виступати підстановка, комбінування, підкреслення потрібної інформації тощо [9, с. 18].

Доцільно також використовувати завдання, спрямовані на розвиток таких умінь, як умінь працювати зі словом, що має декілька значень; умінь знатися на відтінках слів-синонімів і їх уживанні в мові; умінь розгадувати значення слова, знаючи його антонім; умінь описувати значення слова в тому випадку, якщо точний його переклад відсутній; умінь працювати зі словниковою колонкою, користуючись контекстом; умінь вибирати потрібне слово; умінь розуміти слово зі словотвірних елементів [4, с. 165].

Основними видами вправ, що формують перекладацькі навички та вміння студентів під час роботи з фаховими текстами, є такі:

- вправи на визначення найважливіших елементів (знаходження головної, другої рядної інформації, складання переліку основних понять, ключових слів тощо);
- вправи на вміння мобілізувати наявні предметні знання (складання схем головних понять, знаходження взаємозв'язку між ними, складання схем головних термінологічних понять);
- вправи на розвиток умінь пошуку й ідентифікацій (добір дериватів, синонімів, антонімів); вправи на встановлення значень невідомих лексичних одиниць; вправи на формування навичок переносу значень лексичних одиниць мови оригіналу в мову перекладу;
- вправи на розвиток контекстуальної здогадки, прогнозування;
- вправи на розпізнавання логіко-семантичних зв'язків; вправи на формування навичок і вмінь перекладу граматичних явищ і конструкцій.

Під час виконання таких вправ студенти розширюють свій словниковий запас за рахунок термінів, які є важливою частиною фахових текстів. Тому, перш ніж приступити до перекладу текстів за фахом, необхідно ознайомитися зі всіма тонкощами текстів такого виду, оскільки вони містять безліч складних конструкцій, вузькоспеціалізованих термінів, скорочень та аббревіатур, що створюють неабиякі труднощі не тільки для студентів, а й для досвідчених фахівців у галузі перекладу.

На заняттях із вивчення іноземної мови ми поклали в основу систему вправ, запропоновану Ю.А. Гапоновим [3]. Науковець пропонує декілька прикладів завдань для студентів з метою відпрацювання вміння виділяти в тексті необхідну інформацію:

1. Серед наведених у списку заголовків випишіть ті, які тематично належать до

2. Серед відібраних заголовків випишіть ті, які стосуються проблеми

3. Ознайомтеся з анотаціями текстів/статей, заголовки яких ви відібрали, і запишіть заголовок джерела, присвяченого окремому аспектові/аспектам загальної проблеми, сформульованої в попередньому завданні.

Завдання для студентів на розвиток умінь узагальнювати інформацію тексту:

1. Укажіть, які серед наведених заголовків відображають зміст цього тексту.

2. Прочитайте текст і серед запропонованих тверджень виберіть ті, які відповідають його змісту.

Вправи на розвиток умінь співвідносити окремі частини тексту:

1. Запишіть наведені нижче речення/номеру речень у послідовності, яка передає логіку викладу матеріалу статті.

2. Які з наведених фраз можна було б включити в текст статті. Виберіть для кожної найбільш відповідне місце.

Вправи на розвиток умінь робити висновки на основі отриманої інформації:

1. Серед наведених висловів відберіть ті, які містять оцінку практичної (теоретичної) значущості положень, викладених у статті. (У запропонованому списку разом із випадковими реченнями, що обов'язково мають будуватися на лексиці тексту, містяться фрази-висновки, фрази-гіпотези, фрази-узагальнення, які витікають зі змісту окремих частин тексту).

Вправи на розвиток умінь оцінювати інформацію:

1. Інформація, що міститься в тексті статті, одержала певну оцінку декількох експертів. Ці оцінки мають різну міру узагальнення. Для вашого реферативного перекладу підійде лише та, яка дає якнайповніше уявлення про практичну/теоретичну значущість інформації, що міститься в статті.

Вправи на розвиток умінь інтерпретувати інформацію: зміст певних абзаців тексту може виявитися незрозумілим для англомовного персоналу фірми, в якій ви працюєте. Унесіть свої додаткові пояснення, які визнаєте потрібними.

Вправи на розвиток умінь формувати задум майбутнього письмового вислову.

Завдання – створити установку на використання невербальних, вербально-графічних і мовних засобів фіксації ключового змісту прочитаного, отже, розвивати здібність до формування текстового стереотипу, в контексті якого реалізовуватиметься задум письмового відтворення тексту мовою перекладу. Наприклад:

1. Намалюйте схему розташування вузлів описаного пристрою.

2. Серед запропонованих графічних планів змісту відберіть той, який відповідає логіці викладу цієї статті.

3. Запишіть мовою перекладу простий (складний, тезовий) план статті.

Вправи на забезпечення практики виконання різних видів письмового перекладу – повного, реферативного й анотаційного, а саме:

1. Напишіть повний переклад статті. Ознайомтеся з перекладами цієї статті, виконаними студентами вашої групи, і відберіть один, який найточніше передає зміст. Порівняйте відібраний варіант із власним перекладом і підготуйте перекладацький аналіз причин виявлених розбіжностей і, можливо, помилок.

2. Підготуйте реферативний (анотаційний) переклад статті. Зіставте свій переклад із запропонованими варіантами, відберіть один, який є адекватним викладом вихідного тексту. (У складі вибірки один переклад є адекватним, інші є текстами, в яких порушено композиційні або змістові ознаки реферативного(анотаційного)).

Висновки. Викладання іноземної мови студентам вищих навчальних закладів вимагає зосередження уваги та зусиль на читанні й перекладі літератури з фаху. Цілеспрямоване читання й переклад є необхідними умовами набуття студентами за порівняно недовгий проміжок часу достатнього рівня комунікативної компетенції в професійній діяльності.

Вивчення особливостей письмового перекладу фахових текстів, а також результати спостережень за процесом навчання цього виду мовленнєвої діяльності переконають у перспективності подальшого дослідження дидактичних можливостей комплексів вправ, що сприяють удосконаленню системи навчання студентів перекладати фахові тексти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ / Г.В. Барабанова. – К. : Фірма «ІНКОС», 2005. – 315 с.

2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам : [пособие для учителя] / Н.Д. Гальскова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : АРКТИ, 2003. – 192 с.

3. Гапонов Ю.А. Система вправ для навчання студентів-філологів перекладу галузевої літератури / Ю.А. Гапонов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stattionline.org.ua/filologiya/87/15735-sistema-vprav-dlya-navchannya-studentiv-filologiv-pismovogo-perekladu-galuzhevo%D1%97-literaturi.html>.

4. Зимняя И.А. Психологический анализ перевода как вида речевой деятельности / И.А. Зимняя // Сб. науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореза. – М., 1978. – Вып. 127. – С. 37–49.

5. Коновалова Л. Формувати фахову компетентність разом із життєвою (Різномірні завдання за професійним спрямуванням у процесі вивчення англійської мови у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації) / Л. Коновалова // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2011. – № 1. – С. 42–47.

6. Малюська З.В. Навчання перекладу фахових текстів у немовному вищому навчальному закладі / З.В. Малюська // Вісник Житомирського державно-

го університету імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки»: зб. наук. пр. – Житомир: ЖДУ, 2009. – Вип. 46. – С. 137–140.

7. Медникова Е.М. Значение слова и метод его описания / Е.М. Медникова. – М.: Высшая школа, 1974. – 202 с.

8. Пособие по переводу технической литературы (англ. язык) / [Л.С. Бархударов, Д.И. Жукова, И.Д. Квасюк, Л.Д. Швейцер] – М.: Высшая школа, 1967. – 282 с.

9. Degtyarova Y. Reading-Focused Instruction Programme for University Students of Business English in Ukraine / Y. Degtyarova // Business Issues. – 2003. – No. 3. – P. 17–20.

УДК 378

ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ З КУРСУ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИКИ В ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Гуляєва Т.В., к. т. н.,
доцент кафедри фізики
Запорізький національний технічний університет

У статті на основі Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII, паспорта професії «Інженер-електрик в енергетичній сфері енергопостачальної компанії», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» від 23.11.2011 № 1392, додатка 1 до наказу «Положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в університеті» від 01.07.2013 № 356 запропоновано навчальну програму з курсу загальної фізики для спеціальності 141 «Електроенергетика. Електротехніка та електромеханіка». Показано, які основні компоненти повинен включати зміст курсу загальної фізики. Проаналізовано, які компетентності необхідно розвивати студентам під час отримання як академічних знань, умінь, досвіду, цінностей, ставлення, так і фахових з метою застосування їх у експериментальній і проєктній діяльності. Виявлено основні внутрішньопредметні та міжпредметні зв'язки курсу загальної фізики, вищої математики і спецпредметів. Така структура програми розширює кругозір студентів і спрямована на формування високопрофесійного фахівця, котрий творчо підходить до виконання своїх обов'язків.

Ключові слова: закон про вищу освіту, паспорт професії, державний стандарт, зміст технічної освіти, компетентісно-орієнтований підхід, міжпредметні зв'язки.

В статье на основе Закона Украины «О высшем образовании» от 01.07.2014 № 1556-VII, паспорта профессии «Инженер-электрик в энергетической сфере энергоснабжающей компании», Постановления Кабинета Министров Украины «Об утверждении Государственного стандарта базового и полного общего среднего образования» от 23.11.2011 № 1392, приложения 1 к приказу «Положение о кредитно-модульной системе организации учебного процесса в университете» от 01.07.2013 № 356 предложена учебная программа по курсу общей физики для специальности 141 «Электроэнергетика. Электротехника и электромеханика». Показано, какие основные компоненты должно включать содержание курса общей физики. Проанализировано, какие компетентности необходимо развивать студентам как при получении академических знаний, так и при применении их в экспериментальной и проектной деятельности. Выявлены основные внутривпредметные и межпредметные связи курса общей физики, высшей математики и спецпредметов. Такая структура программы расширяет кругозор студентов и направлена на формирование высокопрофессионального специалиста, который творчески подходит к выполнению своих обязанностей.

Ключевые слова: закон о высшем образовании, паспорт профессии, государственный стандарт, содержание технического образования, компетентно-ориентированный подход, межпредметные связи.